

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ  
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ  
ДС/ВМ 05/4-02 бр. 370/1-ХП/8  
23.2.2017. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ  
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој Х редовној седници, одржаној 23.2.2017. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило је Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: АНТИЧКЕ ТЕМЕ У СИМБОЛИСТИЧКОМ СЛИКАРСТВУ ГИСТАВА МОРОА, докторанда Јоване Николић.

За ментора је одређен доц. др Игор Борозан.

Доставити:

1х Универзитету у Београду  
1х Стручном сараднику за  
докторске дисертације  
1х Шефу Одсека за правне послове  
1х Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

|                            |                                                                                                                                         |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Факултет <u>Филозофски</u> | УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ<br><br>Веће научних области друштвено-хуманистичких наука<br>(Назив већа научних области коме се захтев упућује) |
| 04/1-2 бр. 6/237           |                                                                                                                                         |
| (број захтева)             |                                                                                                                                         |
| 28.02.2017.                |                                                                                                                                         |
| (датум)                    |                                                                                                                                         |

**ЗАХТЕВ**  
**за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације**

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Античке теме у симболистичком сликарству Гистава Мораа

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Јована (Миодраг) Николић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски факултет, Београд

Година 2013. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата: \_\_\_\_\_

Мотив песника у сликарству Гистава Мораа

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: Филозофски

Година одбране мастер рада: 2014.

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је  
на седници 23.02.2017. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

|  |                                |
|--|--------------------------------|
|  | ДЕКАН ФАКУЛТЕТА                |
|  | <u>Проф. др Војислав Јелић</u> |

## ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Јовану Николић

Име и презиме ментора: Игор Борозан

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Ikona Nerukopisanocjmg obraza i predstavljanje višeslojnog identiteta Božidara Vukovića*, Зорграф, бр. 39, Београд 2015, 151-159. (M23)

---
2. *The National-Dynastic Monument in the Kingdom of Serbia. The Monument to Prince Miloš Obrenović in Požarevac as a Case Study*, Balacanica XLVII, Београд 2016, 157-176. (потврда о публикавању рада) (M24)

---
3. *Aesthetical Spatialization of the State and Creation of New Place of Memory: King Peter's Square in Negotin*, Зборник Матице српске за ликовне уметности, бр. 43, Нови Сад 2015, 169-183. (M24)

---
4. Between evidence and imagination. The shaping of tradition and art in the service of the 19<sup>th</sup> century Serbian monarchy, in: *Imagining the Past, the Reception of the Middle Ages in Serbian Art from the 18<sup>th</sup> to 21<sup>st</sup> century*, ed. L. Merenik, V. Simić, I. Borozan, Belgrade 2016, pp. 71-85.(M13)

---
5. The artistic transformation of medieval history and the representative culture of the Serbian / Yugoslav Monarchy in the first half of the 20<sup>th</sup>, in: *Imagining the Past, the Reception of the Middle Ages in Serbian Art from the 18<sup>th</sup> to 21<sup>st</sup> century*, ed. L. Merenik, V. Simić, I. Borozan, Belgrade 2016, pp. 119-133 (M13)

---

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и

медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

**В)** У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

**ДЕКАН ФАКУЛТЕТА**

Датум 03.II.2017.

М.П.

**проф. др Војислав Јелић**

Одељење за историју уметности  
Филозофски факултет у Београду

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Античке теме у симболистичком сликарству Гистава Мора

Ментор: др Игор Борозан

Кандидат: Јована Николић

број индекса: 614-1

Београд, 2016.

## ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања рада су античке теме у симболистичком сликарству Гистава Мороа (1826 – 1898) као једног од најистакнутијих представника овог правца у Француској. Симболизам је уметнички правац који се јавља у другој половини 19. века, а његов основни циљ је представљање оностраног и невидљивог, људске психе, снова, маште и страхова. Уметници симболизма неретко ће теме проналазити у конструктима идеалне прошлости, митологији, легендама, поезији и религији. Користиће антички мит као полазиште за представљање модерних проблема друштва. Репетицијом прошлости они реферирају на актуелни живот заједнице а Гистав Моро је парадигматска личност француске културне сцене друге половине 19. века.

Античке теме у сликарству овог уметника до сада нису изучаване и представљане као посебна целина, већ су помињане у оквиру општих прегледа његове уметности. На основу вишегодишњег проучавања дела Гистава Мороа, као и теренског рада у музејима, библиотекама и установама културе у Паризу, сматрам да је слике са античком тематиком потребно сагледати као оригиналну целину у оквиру које се истиче неколико основних типологија јунака. Њих је потребно разврстати и груписати, описати, уочити међусобне сличности и основне идеје које ова дела прожимају, те их као такве поставити у друштвене оквире и културну климу у којој је уметник стварао. Водећи се досадашњим истраживањима, рад ће валоризовати дела и систематизовати их у заокружен опус.

Античке теме могу се пронаћи у уметности средњег века, и много чешће, у уметности новог века (почевши од ренесансе). У раду фокус ће се ипак ставити на њихову употребу и интерпретацију у 19. веку. Почевши од неокласицизма, који антику интерпретира археолошки и користи дидактички, она ће бити све више присутна у уметности, те ће средином века у сликарству академизма доживети нови процват, постати изузетно естетизована и добити нове улоге. У другој половини 19. века, у којој је Гистав Моро стварао, античка прошлост је конструкт историјске аутентичности и фикције. Антички свет виђен је као доба идеалне

прошлости и представљао је простор за читавање савремених токова уметности, научних сазнања и интелектуалне мисли. У фокусу истраживања наћи ће се слике којима уметник представља првенствено јунаке и догађаје грчке и римске митологије, са повременим упливима мотива осталих религија старог света (персијске, индијске,...).

Целокупно школовање Гистава Мороа, како на париској Академији, тако и приватна путовања по Италији и истраживања рушевина и артефаката на терену (проучавање и скицирање античких дела и мајстора италијанске ренесансе) створила су добру подлогу за бављење антиком, легендама и митовима старог света, који ће бити често заступљени у његовом раду. Сликара је поседовао колекцију уметнина, античке скулптуре и предмета примењене уметности као и колекцију књига која броји мноштво митолошких прегледа, речника, синтеза античке и других религија старог света. Ови предмети говоре нам о томе да је уметник пратио савремене токове наука које су се бавиле митом и античком прошлошћу, као и да је био добро упознат са прозним и песничким стваралаштвом свог доба које је полазну тачку такође налазило у антици. Литерарност је једна од главних особина његовог стваралаштва па се приликом проучавања треба осврнути и на прозу и поезију Мороових савременика.

Оно што дела Гистава Мороа чини оригиналним је симболистичко тумачење академских наратива. Он се позива на идеје Златног доба које нуди слика античког света савременом посматрачу, али одлази и корак даље, постављајући модерна питања, дилеме и проблеме кроз приказе митолошких и историјских јунака.

Моро ће током живота задржати академски начин сликања. Од њега ће одустати једино у начину приказивања мушког тела, које ће постајати све мање полно одредиво и прићи скоро у потпуности андрогеном идеалу. Изузетна декоративност, блиска декаденцији, и употреба великог броја детаља, референце су којима сликар наглашава одређене мање приметне делове приче, позивајући се на симболику, легенде, митологију и историју античке цивилизације.

Уметник користи мит тумачећи га и субјективно. Кроз праксу симболизма, Моро мит претвара у симбол. Некадашњи људски подвиг позајмљен из митологије сада је мотив душе, осећања, нагона, одређене врлине или мане. Један додгађај из

митологије користи се да би се преко њега приказало осећање које тим догађајем доминира, а Моро ће се окретати и тренуцима који у класичним митовима нису ни написани, већ догађајима мита непосредно претходе или предстоје. У свом необичном одабиру сцена мита, које често нису кључни или преломни тренуци радње, Моро показује иновативност, оригиналност и личну интерпретацију мита.

Иако се Мороова дела могу сагледати као јединствена у начину одабира и интерпретирања античких тема, она стоје у корелацији са делима других симболиста. Управо ова веза са савременицима, како сликарима тако и писцима и песницима, показује да је Моро својим делима остварио везу између академског сликарства, естетицизма, историзма, али и нових и снажних идеја и порука које је симболизам увео у сликарство.

Прве текстове о сликару написао је Ари Ренан (Ary Renan), његов савременик и пријатељ, који је о сликару почео да прикупља податке још за његовог живота, а објавио их неколико година након Мороове смрти. Након тога па све до осамдесетих година 20. века о сликару се скоро уопште није писало. Највећи број радова и књига написан је и објављен у протекле две деценије, што показује да је велика заоставштина овог сликара дуго била занемарена и непроучавана. Важне прегледе Мороовог дела дали су Пјер Луј Метју (Pierre Luis Mathew), Питер Кук (Peter Cooke) и Женевјев Лакамбре (Geneviève Lacambre), а њихове књиге су важни и вредни извори информација који нуде преглед и пресек сликаревог дела. Међутим, иако се у монографији објављеној 2014. године Питер Кук осврће на античке теме често пристуне у сликаревом делу, велика група коју чине слике са античком и митолошком садржином, није сагледана у потпуности, као јединствена целина са својим специфичностима и карактеристикама. Античке теме у сликарству Гистава Мороа могу се издвојити и груписати у неколико мањих целина, те као такве проучавати кроз праћење развоја одређених јунака или разградњу мита. Моро је неретко правио референце на своја претходна дела и сликама исказивао своје ставове, али и њихове промене, враћајући се на одређене теме више пута током живота.

У неколицини радова, такође написаних последњих година, поједине слике се интерпретирају у симболистичком кључу, и препознате су као сликарев одговор

на доба у којем је живео, проблеме, питања и дилеме интелектуалног круга Париза, али и читаве Европе тог доба. Међутим, истраживачи су се до сада углавном бавили релативно малим бројем слика, у односу на целокупно дело које је за сликаром остало, за примере узимајући увек најрепрезентативније слике, или оне које су имале најбољи одзив у јавности у годинама када су настале. Како је сваку Мороову слику пратио немали број припремних скица и цртежа (понекад и скулптура о којима скоро да није писано), овај рад ће и њих узети у обзир приликом анализе античких мотива у Мороовом делу.

## ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања античких тема у сликарству Гистава Мороа је приказивање дела овог аутора која се ослањају на наслеђе античке историје и митологије као целине. Ова дела треба сагледати као јединствену интерпретацију античких митова у 19. веку, с обзиром на то да се сликарство Гистава Мороа ослања на академску традицију, али од ње одлази и корак даље, тумачећи мит у симболистичком кључу. Такође, сликар миту даје и нову димензију личног тумачења, користећи античке хероје као персонификације сопствених идеја, осећања и стања душе. Античке теме сликаревог опуса могу се поделити на неколико важних целина које кореспондирају једна са другом а у чијем се центру налазе суочени херој, и његова контратежа – антихерој. Истраживање ће показати како је сликар сагледавао античко наслеђе, у којем је односу академско тумачење мита са симболистичким као и то колико се сликар ослањао на античку прошлост и литерарне предлошке старог века, а где је мит био полазна тачка за тумачење савремених токова и питања друштва. Показаће се и у којим је случајевима античка тематика сликаревог дела у сагласју са уметношћу симболизма његових савременика а где је јединствена и оригинална, специфична искључиво за рад овог сликара.

## ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

- Античке теме у сликарству Гистава Мороа могу се сагледати као посебна целина његовог рада која шаље јединствену поруку.
- Интерпретација античких митова у Мороовом делу специфична је и треба је проучавати како у духу времена у којем је сликар живео, тако и као личну поруку коју сликар шаље кроз своје сликарство.
- Два основна типа личности које сликар представља су херој и антихерој, и кроз њихов развој и сучељавање сликар шаље основне моралне поруке.
- Херој је скоро искључиво мушкарац а антихерој жена, што указује да је сликар био под утицајем популарних расправа о борби полова у другој половини 19. века.
- Представама античких хероја сликар остаје веран идеји победе духа над материјом, те су његов оптимизам и вера у снагу и моћ врлине важне одлике које га одвајају од махом песимистичних размишљања уметника крајем века.

## МЕТОДИ И ПРИСТУПИ ИСТРАЖИВАЊА

Основни методи који ће се користити приликом анализе слика биће иконографски и иконолошки метод (Аби Варбург, Ервин Панофски, Едгар Винд). Моро се често ослањао не само на званичне митове већ и на њихове касније интерпретације, у античкој или савременој књижевности, али и на прозу и песништво свог доба, те је иконографска анализа неопходна и кључна ради утврђивања литерарних предлога као и стилских и естетских особености слика. Због тога ће се користити и сазнања о књигама које је сликар поседовао и читао и преписка коју је водио са другим уметницима и интелектуалцима.

Након утврђивања литерарних предлога следи одређивање типологије представљених хероја или догађаја, приликом чега ће се слике разврставати по сродним темама. У оквиру сваке теме представе одређеног хероја или догађаја ће се међусобно упоређивати како би се утврдио развој појединачних мотива током година Мороовог стваралаштва. У оквиру тога ће се обратити пажња на слике које

су настале као уметникова реакција на догађаје из сопственог живота. Ради свеобухватне анализе користиће се Мороови записи, цитати и знања о сликаревом приватном животу.

Након типологизације јунака и мотива извршиће се и њихова међусобна компарација приликом чега ће се показати у каквим односима стоје представе одређених митолошких јунака и да ли су оне (и у којој мери) повезане са литерарним изворима, а колико су уметникова лична интерпретација мита. Слике ће се затим естетски и стилски валоризовати чиме ће се утврдити њихов уметнички допринос.

Следећи корак је анализа дела у оквиру друштвене и културне климе у којој је сликар стварао. Многе од ових слика често су настајале као реакција на опште токове заједнице и дешавања у интелектуалном, уметничком и научном свету. Провериће се колики су утицај извршиле велике промене структуре становништва, раслојавања друштва, односа полова и саме физичке промене града какав је био Париз крајем 19. века. Мороово стваралаштво сагледаће се као уметнички одговор на дешавања, културне и друштвене промене зајединце у којој је стварао. Упоредиће се са стваралаштвом осталих уметника симболизма који су стварали у истом културном миљеу, али и са општим, европским токовима овог уметничког правца.

## СТРУКТУРА РАДА

### *I Револуција антике у делу Гистава Мороа као парадигма француске културне сцене*

У првом поглављу објасниће се важност, место и значај античких тема у француској уметности и културној средини 19. века, са посебним нагласком на њихово интерпретирање у другој половини века. Сликарство Гистава Мороа и његове античке теме ставиће се у опште уметничке и интелектуалне оквире доба у којем је стварао и анализаће се у односу на његове савременике који су се бавили

истим темама. У овом односу показаће се колико је Мороово сликарство са античком тематиком слично а колико различито, као и то шта су основне карактеристике његовог дела по којима одступа од општих канона и даје нове и другачије погледе на сликарство али и мит. Направиће се осврт на досадашња изучавања сликаревог дела, издвојиће се и подвући значај антике и митологије као полазишта за велики број слика, и објаснити значај посматрања ових слика као засебне целине која се мора тумачити у академском али и симболистичком кључу. Поставиће се циљеви истраживања и основне хипотезе, као и методолошки оквири у којима ће се античке теме у сликарству Гистава Мороа сагледавати.

### *II Слика хероја – тријумф истине и врлине*

Друго поглавље биће посвећено слици хероја коју Гистав Моро заснива на јунацима античке митологије и прошлости. Показаће се значај култа хероја и сликарева вера у идеал, као и нада у моћ врлине и победе интелекта над инстинктом. Направиће се преглед најчешће приказиваних личности из античке историје којима Моро представља идеју хероја, и груписаће се по одређеним карактеристикама у мање целине – херој бунтовник, херој осветник, херој уметник.

Херој бунтовник препознаје се у формирању слике Прометеја, Фајетона, Јасона, на чијим примерима сликар приказује непоколебљивост и свесно прихватање жртве зарад виших циљева или неког колективног сна. Херој осветник је најтипичнија представа хероја, углавном у тренуцима када се покорава нека врста надљудске појаве, чудовишта или непријатеља (Херкул, Едип), али у ову групу треба сврстати и приказ Одисеја који се свети просцима. Херој уметник, најчешће приказан кроз слику Песника, фигура је са којом се сликар поистовећивао (Хесиод, Аполон, Сапфо, Орфеј, Тиртеј).

Обратиће се пажња и на посебну групу приказа херојске смрти која у себи садржи идеје култа мученика и жртве зарад добробити заједнице (Орфеј, Сапфо, Песник).

### *III Слика антихероја – слика (зле) жене*

Треће поглавље бавиће се приказом антихероја, још једном честом темом за чије је полазиште Моро користио античку прошлост. Скоро без изузетка слика антихероја представљена је фигуром жене, због чега је неопходно сагледати је у контексту родних студија и друштвеног контекста друге половине 19. века, борбе полова, женских покрета за равноправност и реакције друштва на њих. Своје женске јунаке Моро представља неколицином античких хероина којима даје и савремене улоге – *femme fatale* и чаробница. *Femme fatale* је изузетно еротизована и њена се моћ заснива на лепоти тела (Сирена, Парсифаја, Мезалина), док се чаробница користи не само лепотом тела, већ и лукавством, магијом или триковима (Медеја, Јелена Тројанска, Сфинга).

Као контратежа злим женама поставиће се слике на којима женске ликове сликар приказује као девице и даме (Семела, Леда, Галатеа) приликом чега њихова пасивност у односу на мушке карактере подвлачи идеју о улози и месту жене у друштву.

#### *IV Дуалитет људске природе и вечита борба духа и материје*

Четврто поглавље бавиће се сликама које сукобљавају претходно приказане хероје и антихероје. На сликама са тематиком њиховог суочавања кулминирају Мороови али и општи симболистички и интелектуални ставови друштва с краја века. Сlike попут Едипа и Сфинге, Херкула и Лернејске хидре, кентаура, химера и осталих бића преузетих из митологије, говоре како о супротностима и сукобљавању два типа личности, тако и о сукобима унутар сваког појединца, тј., константној борби две силе које се сударају у човеку – разуму и емоцији, духу и инстинкту. Показаће се у којој се мери Моро ослањао на литературу, теорије и филозофију свог доба, а где је остао свој и непоколебљив, дајући личне визије, идеје и наде за опстанак човечанства.

#### *V Закључна разматрања*

У последњем поглављу резимираће се претходно изнесене претпоставке о античким темама у сликарству Гистава Мороа – њиховој целовитости, јединствености, поделама у оквиру теме и сличностима и разликама које оне деле

са сликарством осталих симболиста овог периода. Сагледавањем закључака у оквиру претходно формираних целина даће се свеобухватни преглед античких тема у сликарству овог уметника и нови и детаљнији поглед на њихов значај и специфичну интерпретацију мита у сликарству француског симболизма.

## АРХИВСКА ГРАЂА

Документација музеја Орсеј, Париз:

Кутије:

- 10п : Александар, Клеопатра, Мезалина
- 9п : Орест, Херкул
- 9(1)п : Едип и Сфинга, Сфинга, Одисеј, Просци, Одисеј и сирене, Пан
- 8п : Јасон и Медеја, Јасон и Ерос, Персеј и Андромеда, Аргонаути, Јупитер и Европа, Јупитер и Семела, Полифем и Галатеа
- 7п : Ахил, Аполон, Бахус/Дионис, Кентаур, Дијана, Диомеди, Ганимед, Јелена у слави, Јелена на вратима Сека, Јелена на рушевинама Троје
- 6п : Једнорози, Сирене, Пери, Аполон и музе, Сатири, Променада Муза, Бахантикиње, Девојка са грифоном, Химере
- 6(1)п : Мртве лире, Жена са розе ибисом, Жена у пећини
- 5п : Хесиод и музе, Арион, Орфеј
- 5(1)п : Песници: оријентални песник, Песник и Сатир, Мртви песник, Песник и Кентаур, Песник путник, Песник и светитељка, Песник и сирена, Сапфо, опера Сапфо – скице за костиме, Тиртеј
- неозначена : Фајетон, Леда, Нарцис, Парсифаја, Прометеј, Венера, Парисов суд, Дејанира, Аријадна и Тезеј, Андромеда и Персеј, Јасон и Медеја, Јасон и Аргонаути

Необјављени извори, Музеј Гистава Мороа, Париз:

- Лична преписка Гистава Мороа
- Списак књига које се налазе у сликаревој библиотеци

- Списак предмета примењене уметности који се налазе у музеју (некадашњој кући сликара)

Објављени извори:

Gustave Moreau, *Écrits sur l'art*, sur ses œuvres et sur lui-même, preface de Geneviève Lacambre textes établis, présentés et annotés par Peter Cooke, Fontfroide, Bibliothèque artistique et littéraire, 1 vol., 2002.

Gustave Moreau, *Écrits sur l'art*, théorie et critique d'art, textes établis, présentés et annotés par Peter Cooke, Fontfroide, Bibliothèque artistique et littéraire, 2 vol., 2002.

Online ресурси:

BnF Gallica -

<http://gallica.bnf.fr/services/engine/search/sru?operation=searchRetrieve&version=1.2&query=%28gallica%20all%20%22gustave%20moreau%22%29&suggest=0>

RMN Photo:

<http://www.photo.rmn.fr/C.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2CO5PCDQR8XDW&SM LS=1&RW=1680&RH=920>

Каталози:

*Huysmans-Moreau. Féeriques visions*, Paris, Musée Gustave Moreau, 2007-2008. (Commissaires: Marie-Cécile Forest, Samuel Mandin, André Guyaux, Philippe Barascud).

*Gustave Moreau. Suenos des Oriente*, Madrid, Fondation Mapfre, 2006-2007. (Commissaires: Marie-Cécile Forest, Pablo Jimenez).

*Gustave Moreau*, Matsue, Kobe, Tokyo, 2005. (Commissaires : Marie-Cécile Forest, Shunsuke Kijima).

*Paysages de rêve de Gustave Moreau*, Bourg-en-Bresse, Reims, 2004. (Commissaires : Marie-Cécile Forest, David Liot, Marie-Anne Sarda).

*Gustave Moreau. Mythes et Chimères (Aquarelles et dessins secrets du Musée Gustave Moreau)*, Paris, Musée de la Vie romantique, 2003. (Commissaires : Daniel Marchesseau, Marie-Cécile Forest, Luisa Capodiec).

*Gustave Moreau 1826-1898*, Paris, Galeries nationales du Grand Palais, 1998. (Commissaire: Geneviève Lacambre).

*L'Inde de Gustave Moreau*, Paris, Musée Cernuschi, 1997. (Commissaires: Marie-Laure de Contenson, Geneviève Lacambre, Michel Maucuer, Amina Okada).

#### ПРЕДЛОЖЕНА ЛИТЕРАТУРА:

“Alegorija i arkadija; antički motivi u umjetnosti hrvatske moderne”, Zagreb, 2013.

Бабић, Сташа. *Грци и други*. Суботица: Clio, 2008.

Berlanstein, Lenard R. *Daughters of Eve; A Cultural History of French Theater Women from the Old Regime to the Fin de Siècle*, London, 2001.

Berlin, Isaija. *Koreni romantizma*, Beograd: Službeni glasnik, 2006.

Biedermann, Hans. *Rečnik simbola*, Beograd: Plato, 2004.

Bodler, Šarl. *Cveće zla*, Novi Sad: Školska knjiga, 2004.

Borozan, Igor. “Kraj veka, dekadentna maskarada i slučaj tragetkinje Vele Nigrinove” u “Godišnjak grada Beograda”, knjiga LVIII/2011, Muzej grada Beograda, 2011.

Bošković, Aleksandar, Milan Vukomanović, Zoran Jovanović. *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: Službeni glasnik: Institut društvenih nauka, 2015.

Брајовић, Саша. *Ренесансно сопство и портрет*. Београд: Универзитет у Београду, Филозофски факултет, 2009.

Brajović, Saša. *Njegoševo veliko putovanje, meditacije o vizuelnoj kulturi Italije*. Podgorica: Crnogorska Akademija nauka i umjetnosti, 2015.

Brajović, Saša. *Beyond the Adriatic Sea: a plurality of identities and floating borders in visual culture*, Novi Sad: Mediterran publishing, 2015.

Buckley, Cheryl and Hilary Fawcett. *Fashioning the Feminine; Representation and Women's Fashion from the Fin De Siecle to the Present*, New York, 2002.

Vicelja-Matijašić, Marina. *Ikonologija – kritički prikaz povijesti metode*, Filozofski fakultet: Rijeka, 2013.

Vugrinec, Petra, “Antički motivi u slikarstvu hrvatske moderne”, u “Alegorija i arkadija; antički motivi u umjetnosti hrvatske moderne”, katalog izložbe, Zagreb, 2013.

Vučkovački-Savić, Vera. *Enciklopedijski rečnik indijske mitologije i religija*. Vrbas: Slovo, 1995.

Gerken, Dorothee. “The decadence and demonism of the self, French and Belgian Symbolism” at *Dark Romanticism: From Goya to Max Ernst*, ed. Roland Borgards, Städtische Galerie im Städelchen Kunstinstitut Frankfurt am Main, 2012.

Germer, Stephan and Hubertus Khole. “From the theatrical to the aesthetic hero: on the privatization of the idea of virtue in David’s *Brutus* and *Sabines*”, *Art History*, Vol. 9 No. 2, June 1986.

Gibson, Michael. *Symbolism*. Koln: Benedict Taschen, 1995.

Giran Feliks i Žoel Šmit. *Mitovi i mitologija : istorija i rečnik*, Beograd: Plato, 2006.

Gordon, Rae Beth. “The Influence of the Decorative Arts on Stéphane Mallarmé and Gustave Moreau”. *Art Journal*, Vol. 45, No. 2. (1985.):105-112.

Grigorian, Natasha. *European Symbolism in search of myth*, New York: Oxford, 2009.

De Syène, Frédéric. “The Salon of 1880.” *The American Art Review*, Vol. 1, No. 11 (1880.): 488-495.

Diga, Žak. *Kulturni život u Evropi na prelazu iz 19. u 20. vek*. Beograd: Clio, 2007.

Donike, Martin. “Handbuch oder Roman? Alternative modi der Antikedarstellung bei dem Altertumswissen scaftler Wilhelm Adolph Becker” at *Imaginantion und Evident*;

*Transformationen der Antike im asthetischen Historismus.* ed. Osterkamp, Ernst and Torsten Valk. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2011.

Dorra, Henri. *Symbolist art theories*, London, 1994.

Dupreux, Georges. *French society 1789- 1970*. London: Methuen&co ltd, 1976.

Duro, Paul. "The lure of Rome: the academic copy and the *Academie de France* in the nineteenth century" at *Art and Academy in the nineteenth century*. ed. Cardoso, Raphael and Colin Trodd, Manchester university press, 2000.

Ђурић, Милош. *Историја хеленске књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2003.

Elijade, Mirča. *Simbolizam, sveto i umetnosti*. Kruševac: Gutenbergova galaksija, 2006.

İndirkaş, Zühre. "The Presence of Death in Gustave Moreau's Paintings." *Synergies Turquie*, 3 (2010.): 69-78.

Jullian, Philippe. *The Symbolists*. Oxford: Phaidon press, 1977.

Jullian, Philippe. *La belle epoque*, The Metropolitan Museum of Art, New York, 1982.

Kaplan, Julius. *The Art of Gustave Moreau. Theory, style and Content*, Ann Arbor, Michigan, 1982.

Kepetzi, Ekaterini. "Transformationen der Phryne. Jean-Leon Geromes antikiche Gattungshybirden zwishen Missverständis und Provokation" at *Imagination und Evident; Transformationen der Antike im asthetischen Historismus.* ed. Osterkamp, Ernst and Torsten Valk. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, 2011.

Kohle, Hubertus. "The road from Rome to Paris: The birth of Modern Neoclassicism" at Jacques Louis David. New perspectives, Newark, 2006, 71-80.

Kosinski, Dorothy M, "Gustave Moreau's "La Vie de l'humanité": Orpheus in the Context of Religious Syncretism, Universal Histories, and Occultism", *Art Journal*, Vol. 46, No. 1, (1987.), 9-14.

[Krämer](#), Felix. *Dark Romanticism: From Goya to Max Ernst*, Hatje Cantz, Frankfurt/Main, 2013.

Kraševac, Irena. "Recepcija antike u slikarstvu hrvatske moderne" u "Metamorfoze mita, mitologija u umjetnosti od srednjeg veka do modern", Zbornik radova zanatstvenog skupa "Dani Cvita Fiskovića", Zagreb, 2012.

Kraševac, Irena. "Antički žanr u umetnosti 19. stoljeća", u "Alegorija i arkadija; antički motivi u umjetnosti hrvatske moderne", katalog izložbe, Zagreb, 2013.

Lacambre, Geneviève. *Gustave Moreau, Between Epic and Dream*, The Art Institute of Chicago, 1999.

Lacambre, Geneviève. *Maison d'artiste, maison-musée. Le Musée Gustave Moreau*, RMN, Dossier du Musée d'Orsay, 1997.

Lacambre, Geneviève. *Peintures, cartons, aquarelles, etc... exposés dans les galeries du Musée Gustave- Moreau*, RMN, 1990.

Lacambre, Geneviève and Peter Cooke, Luisa Capodiec. *Gustave Moreau. Les aquarelles*, RMN, Somogy Editions d'Art, 1998.

Loma, Aleksandar. "Mali ilustrovani rečnik pojmova iz istorije religija", Beograd, 2010.

Malarme, Stefan: *Poezija*, Beograd: Nolit, 1985.

Marshall, Gail. *The Cambridge Companion to the Fin de Siecle*, Cambridge, 2007.

Martin, Richard and Harold Koda. *Orientalism: Visions of the East in the Western Dress*, Metropolitan Museum of Art, New York, 1994.

Martindale, Charles and Richard F. Thomas. *Classics and the Uses of Reception*, Blackwell Publishing, Oxford, 2006.

Mathews, Patricia. *Passionate Discontent: Creativity, Gender, and French Symbolist Art*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1999.

Mathieu, Pierre-Louis. *Gustave Moreau*, Flammarion, 1994.

Mathieu, Pierre-Louis. *Gustave Moreau. Monographie et nouveau catalogue de l'oeuvre achevé*, ACR Edition, 1998.

Mathieu, Pierre-Louis. *Gustave Moreau; The Assembler of Dreams*, Paris: ACR PocheCouleur, 2010.

McGuinness, Patrick. *Symbolism, Decadence and the 'Fin de Siècle': French and European Perspectives*, University of Exeter Press, 2000.

Niče, Fridrih. *Slučaj Wagner*, Beograd: Čigoja štampa, 2005.

Panofski, Ervin. *Ikonološke studije: humanističke teme u renesansnoj umetnosti*, Beograd: Nolit, 1975.

Pevsner, Nikolaus. *Academies of art, past and present*. Cambridge at the Universitz Press, 1940.

Pollock, Griselda. *Differencing the canon: feminist desire and the writing of art's histories*, London [etc.]: Routledge, 2006.

Пухвел, Јан. *Упоредна митологија*, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојано-вића, 2010.

Rembo, Artur: *Sabrana poetska dela*, Beograd: Paideia, 2004.

Sloan, Rachel, "Gustave Moreau. Bourg-en-Bress and Reims", *The Burlington Magazine*, Vol. 147, No.1222 (2005.): 60-61.

Schinz, Albert. "Literary Symbolism in France". *PMLA*, Vol. 18, No. 2 (1903.): 273-307.

Sreјović, Dragoslav i Aleksandrina Cermanović-Kuzmanović. *Leksikon religija i mitova drevne Evrope*, Beograd : Savremena administracija, 1996.

Срејовић, Драгослав и Александрина Цермановић-Кузмановић. *Речник грчке и римске митологије*, Београд : Српска књижевна задруга : Службени лист СРЈ, 2000.

Sternfeld, Frederick W. "Orpheus, Ovid and Opera" *Journal of the Royal Musical Association*, Vol.113,No.2 (1988.):172-202.

Stewart, Douglas J. "Falstaff the Centaur". *Shakespeare Quarterly*, Vol. 28, No. 1 (1977): 5-21.

Hall, Marcia B. *Artistic centres of the Italian Renaissanceč Rome*. Cambridge Universitz Press, 2005.

Uismans, Žoris-Karl. *Nasuprot*, Krug Commerce: 2012.

Facos, Michelle. *Symbolist Art in Context*. Berkeley: UC Press, 2009.

Fire, Fransoa. *Likovi romantizma*, Beograd: Clio, 2009.

Forest, Marie-Cécile. *Souvenirs d'atelier, Georges Rouault, Gustave Moreau*, Musée Gustave Moreau, Paris: 2016.

Harris, Lynda. "Jean Delville: Painting, Spirituality, and the Esoteric." *Quest* 90.3, May-June, 2002.

Hobsbaum, Erik. *Doba revolucije*, Zagreb: Školska knjiga, 1987.

Hofstetter, Hans H. "Symbolismus in Deutschland und Europa", in SeelenReich. Die Entwicklung des deutschen Symbolismus 1870-1920, hrg. Von I Erhardt, s. Reynolds, Munchen, (2000.), 17-28.

Hyde, M. and J. Milam. *Women, art and the politics of identity in eighteenth-century Europe : Women and Gender in the Early Modern World*, Abingdon : Routledge, 2003.

Capodiceci, Luisa, *Gustave Moreau. Correspondance d'Italie*, Somogy Editions d'Art, 2002.

Cardoso, Raphael and Colin Trodd. "Art and Academy in the nineteenth century". Manchester university press, 2000.

Cogeval, Guy and Beatrice Avanzi. *Drama and desire; Art and theatre from the French Revolution to the First World War*. Milan: Skira, 2010.

Cole, Brendan. *Jean Delville and the Belgian avant-garde*, University of Illinois, 2009.

Cooke, Cristina Scassellati. "The Ideal of History Painting: Georges Rouault and Other Students of Gustave Moreau at the Ecole des Beaux-Arts, Paris, 1892-98" *The Burlington Magazine*, Vol. 148, No.1238, Art in France (May, 2006.): 332-339.

Cooke, Peter. "Gustave Moreau and the Reinvention of History Painting". *The Art Bulletin*, Vol. 90, No. 3 (2008.): 394-416.

Cooke, Peter. *Ecrits sur l'art par Gustave Moreau*, Fontfroide, Bibliothèque artistique et littéraire, 2002.

Cooke, Peter. *Gustave Moreau et les arts jumeaux. Peinture et littérature au dix-neuvième siècle*, Bern, Peter Lang, 2003.

Cooke, Peter. *Gustave Moreau, history painting, spirituality and symbolism*, Yale university press, 2014.

[Cotterell, Arthur](#). *Rečnik svetske mitologije*, Beograd : Nolit, 1998.

Cvajg, Štefan. *Jučerašnji svet*, Beograd : Službeni glasnik, 2009.

[Warburg, Aby](#). *Die Erneuerung der heidnischen Antike: Kulturwissenschaftliche Beiträge zur Geschichte der europäischen Renaissance*. Berlin: Akademie Verlag, cop. 1998.

Wind, Edgar. *Pagan Mysteries in the Renaissance*, New York, W.W. Norton, 1968.

Wind, Edgar. *The Eloquence of Symbols: Studies in Humanist Art*. Clarendon Press, Oxford, 1983.

Наставно-научном већу  
Филозофског факултета у Београду

„Реферат о квалификованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију“

Кандидаткиња: МА Јована Николић

Тема: Античке теме у симболистичком сликарству Гистава Мороа

Ментор: др Игор Борозан

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Јована Николић је рођена у Београду где је завршила основну школу и гимназију. Дипломирала је 2013. године на Одељењу за историју уметности са темом “Концепт мртвог песника у симbolizmu: слика “Уморни кентаур” Гистава Мороа из Народног музеја у Београду” (ментор: доц. др. Игор Борозан). Код истог ментора је мастерирала 2014. године са темом “Мотив песника у сликарству Гистава Мороа”. Докторске студије на модулу Европска уметност новог века је уписала 2015. године.

„Концепт мртвог песника у симbolizmu. Слика *Уморни кентаур* Гистава Мороа из Народног музеја у Београду”, Зборник Народног музеја бр. XXI-2 (свеска историја уметности), Народни музеј у Београду, Београд, 2014, 221-236. (M51)

“How is the politics worn and sewn; Serbian governess’ as fashion icons of XIX century”, Zbornik radova II međunarodnog kongresa studenata povijesti umjetnosti u Zagrebu, Klub studenata povijesti umjetnosti Filozofskog fakulteta, Zagreb, 2014, 136-147. (M33)

“The reception of the mythical past in the art of Serbian Symbolism. The Finding of the head of Prince Lazar by Đorđe Krstić and Marko Murat”, *Imagining the Past – the Reception of the Middle Ages in Serbian Art from the 18th to the 21th century* (eds. L. Merenik, V. Simić, I. Borozan), *Byzantine Heritage and Serbian Art III*, Belgrade 2016, 95-100. (M13)

„*Мртве лире* Гистава Мороа, симболистички приказ краја уметности”, зборник радова међународног научног скупа *Симbolizam у свом и нашем времену*, уредила проф. др Јелена Новаковић, Филолошки факултет у Београду, Београд, 2016, 499-510. (M33)

“Костим на фотографијама краљице Наталије Обреновић у функцији визуелне репрезентације краљичиног тела”, Зборник Музеја примењене уметности, Београд, 12-2016, 27-35. (M52)

Објављеним радовима квалификује се за пријаву и одбрану докторске дисертације. Бави се превасходно европском уметношћу друге половине 19. века, али истражује и феномене српске визуелне културе 19. века. У фокусу њених проучавања налазе се концепти и структуре француског симболизма, из којих се ишчитавају уметничке, естетске, културне детерминанте времена у коме је уметност симболизма премрежила европски континент. Њени текстови су конципирани на методолошки утемељеним теоријским поступцима, на основу којих се уметност смешта у медијски и културни систем на тлу Европе током друге половине 19. века.

## 2. Предмет и циљ дисертације:

Тема Античке теме у симболистичком сликарству Гистава Мороа везана је за анализу, реконструкцију и систематизацију античких основа и тема у стваралаштву француског сликара Гистава Мороа. Досадашњи научни осврти на Мороово стваралаштво нису довели до систематизације корпуса античких тема, као ни до свеобухватног прегледа античких основа у медијском систему уметности француског симболизма друге половине 19. века. Предмет рада је реконтекстуализација Мороовог дела, и његово смештање у шире оквире европског симболизма, који је умногоме почивао на стваралачкој размени значења у склопу интернационалног ликовног језика културе симболизма (надреалне теме, дисторзија природног света...)

Циљ: Потврдити тезу да се могу систематизовати античке теме у сложенем опусу Гистава Мороа, као и намера да се структуре древног света ликовним језиком контекстуализују у складу са идејним и уметничким оквиром модерног човека друге половине 19. века. Потврдити актуелност Мороовог стваралаштва које се у складу са деконструкцијом и анализом античких цитата препознаје у модерној уметничкој пракси француске уметничке сцене. На основу напред изложеног, предложена тема и циљ дисертације потврђују засновану могућност уобличавања оригиналног научног рада, заснованог на утемељеној и критички интонираној анализи, историзацији и контекстуализацији.

## 3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

Предложена је следећа структура рада:

### 1. УВОД

### 2. Ревокација антике у делу Гистава Мороа као парадигма француске културне сцене

Осврт на досадашња истраживања сликаревог дела, важност, место и значај античких тема у француској уметности и културној средини друге половине 19. века, смештање античких тема Гистава Мороа у опште интелектуалне и уметничке оквире времена

### 3. Слика хероја-тријумф истине и врлине

Слика хероја заснована на јунацима античке митологије, преглед античких хероја, типологизација античких хероја-хероја бунтовник (Јасон, Прометеј...), херој осветник (Херкул, Едип), херој уметник (Хесиод, Аполон, Орфеј)

### 4. Слика антихероја-слика (зле)жене

Типологизација античких антихероја, именовање антихероја (Медеја, Сфинга...), актуелизација типске фигуре *зле жене* у светлости друштвених и родних односа друге половине 19. века, борба полова у другој половини 19. века,

5. Дуалитет људске природе и вечита борба духа и материје

Сукоб хероја и антихероја као парадигма културног дуалитета времена и двојности људске природе, антитезе (Едип-Сфинга, Херкул-Хидра), опозит разума и инстинкта у светлости теоријских и научних дискурса времена

6. Закључна разматрања

Резиме изнесених претпоставки о античким темама у делу Гистава Мороа, свеобухватност анализираних тема, као и њихова јединственост систематизована у тематске целине, оригиналност дела Гистава Мороа, јединственост и различитост *светова* симболизма и, интернационализам дела Гистава Мороа, рецепција, као и његов особен француски контекст

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

*(Хипотезе које ће се научно потврдити или оборити)*

Предложена дисертација полази од хипотезе о парадигматском значају дела Гистава Мороа у ширем европском оквиру. Рашчитавање дела француског сликара постаје основ поставке о прожимању нормиране академске уметничке праксе и модерних симболистичких струјања. У судару академског сликарства и актуелних културних пракси, сликарство Гистава Мороа је препознато као модерни повратак у прошлост. Антички основи и митолошке теме су поимане као савремени идиоми многоструког значења, који индиректно указују на свеобухватну уметност, културу и друштво Француске током друге половине 19. века. Истовремено, велики значај дела Гистава Мороа превазилази студију случаја, и постаје парадигма пулса модерног европског човека у ери великих културних, економских и друштвених промена.

Рад се заснива на претпоставци да уметност није само последица ширих друштвених и културних збивања, већ да је и активни агент у служби преобликовања јавне сфере, и средство естетизације свеукупног живота композитног човека у време праскозорја великих разарања с почетка 20. века.

5. Методе које ће се у истраживању применити:

Кључне поставке засноване су на идеји да се уметност има поимати у ширем контексту културних струјања епохе у коме се уобличава и функционише, као и да су литерарни (антички списи) предлошци неизоставан темељ формирања уметности која се конституише у складу са разноликим медијским прожимањем. Стога се методолошки поступак заснива превасходно на примени иконографско-иконолошког метода, што подразумева уобичајени тростепени ниво сагледавања уметничког дела. Три слоја значења подразумевају: претходни иконографски опис (дескрипција-историја стила која подразумева разумевање измене форме уметничких дела током историје), иконографски опис (узајамни однос ствари-историја типова заснована на познању литерарних и уметничких тема), иконолошка интерпретација (дубљи значај уметничког дела-свет симболичних значења)

Сликарьство Гистава Мороа је потребно проучити и поимати у складу са општим оквирима културе симболизма у Француској и Европи током друге половине 19. века. Антички оквир Мороовог дела је такође неопходно сместити у оквиру академске уметности 19. века, што подразумева неопходност познања античке културе као основе модерне стваралачке праксе, и њене идејне, иконографске и стилске одредности. Прожимање академских основа интелектуалног сликарства и модерних симболситичких (заумних) струјања довели би до деконструкције митолошких тема дела у делу Гистава Мороа, које представљају срж целокупног уметниковог опуса.

#### 6. Очекивани резултати и научни допринос:

Резултат и допринос историјскоуметничкој науци: Поступно истражене, архивски (теренски рад-истраживање периодике, научних и музејских установа у Француској) документоване, компаративно анализиране, систематизоване и истумачене митолошке теме у опусу Гистава Мороа, као оригиналан, и у целости до сада неситражен допринос поимању античких структура у сликаревом опусу, што посредно доводи до сагледавања општих уметничких, стилистичких, естетских, литерарних структура комплексне уметности симболизма у Француској, као и у Европи током друге половине 19. века.

#### 7. Закључак:

Кандидаткиња МА Јована Николић испуњава услове да приступи изради дисертације: а) по досадашњем објављеном научном раду б) по свеобухватном увиду на утемељено образложеном тему дисертације.

Циљ рада је да критички ревалоризује постојећа сазнања о античким основама уметности Гистава Мороа, као и да систематизује митолошке теме у оквиру комплексног опуса француског сликара. На основу изложеног, предложена тема и циљ дисертације указују на објективну процену да кандидаткиња може произвести оригинално научно дело, засновано на критичкој анализи и методолошки утемељеном тумачењу. Кандидаткиња је предложила исцрпну примарну грађу и адекватну литературу, има добар увид у уметнички и архивски материјал који је у питању и добро познавање општих литерарних и уметничких основа француског и европског симболизма током друге половине 19. века, као и ваљан перспективни поглед на актуелна теоријска виђења проблематике, засноване на савременим интердисциплинарним истраживањима уметности симболизма у датом историјском периоду.

Предложени садржај је исцрпан, рационално постављен, прегледан и као такав прихватљив.

Предлажемо Већу да усвоји предложену тему докторске дисертације - Античке теме у симболистичком сликарству Гистава Мороа, кандидаткиње МА Јоване Николић.

Потписи чланова комисије

доц. др Игор Борозан, ментор

Проф. др Лидија Мереник

Проф. др Саша Брајовић

Проф. др Јелена Ердељан

Београд, 07.12.2016